

Nr 483.

Av herr **Hällgren**, *angående bekämpande av den olagliga sprit-hanteringen.*

Det torde icke råda något tvivel därom, att här i landet den olagliga rusdryckshanteringen under de senaste åren växt ut till en omfattning, som måste betecknas som oroväckande, och gäller detta då särskilt i fråga om lönnbränningen, vilken säkerligen snarare är i till- än avtagande.

Att så tyvärr måste anses vara förhållandet har sina tämligen givna orsaker, som i korthet kunna angivas vara dels polismaktens otillräcklighet för ett så omfattande och tidsödande arbete, som här skulle krävas för att uppnå mera tillfredsställande resultat, dels lättheten för brottslingarna att för sin ljusskygga verksamhet i de allra flesta fall finna platser, där upptäckt är nära nog omöjlig och endast beror av en ren slump.

Sålunda förlägges tillverkningen företrädesvis till mer eller mindre vidsträckta skogar, oftast belägna på ett ej obetydligt avstånd från lönnbrännarens hemvist.

Även den tillverkade spriten, förvarad på flaskor eller bleckdunkar, stickes i regeln undan i skogen bland buskar och snår, där den sedan allt efter behov avhämtas. Det är sålunda för det mesta alldeles meningslöst för polisen att i en lönnbrännarens hem söka finna hembränd sprit.

Undrar man nu, hur det kan vara möjligt att långa vägar och i besvärlig terräng forsla de råvaror, som behövas för tillverkningen, blir det att genast göra klart för sig, vari dessa råämnen bestå. I alla de fall av olovlig brännvinstillverkning, som under senare år kommit till offentlig kännedom, har spriten framställts av pressjäst och socker.

Då exempelvis av 8 kilogram jäst och 20 kilogram socker beräknas kunna framställas 16 liter brännvin, torde det vara klart, att transportsvårigheterna ej alls behöva verka avskräckande.

Det torde utan överdrift kunna påstås, att den innersta anledningen till den ökade olovliga tillverkningen av brännvin är att söka i lättheten att framställa varan och den korta tid, som därför behöves. Med lagom tilltagen jästsats i förhållande till sockermängden kan sålunda på endast några få dagar åstadkommas för tillverkning användbar mäske. Givetvis spelar temperaturen en ej obetydlig roll för jäsningsproceduren, men lär det ej behövas så särdeles många grader över noll för att på kortare tid än en vecka få fram den jäsnings, som behövs för tillverkningen.

Vilken roll det spelar för nutidens lönnbrännare, att han kan använda sig av ett för framställning av brännvin så lämpligt råämne som pressjäst, och vilka mängder därav, som komma till användning inom den olagliga

tillverkningen, skymtar understundom fram i pressen. Sålunda omnämndes under augusti i fjol av en stockholmstidning, att en lönnbrännare från en norrlandssocken enligt vittnesutsago under de två sista åren inköpt ett par tusen kilogram jäst och att han köpt ända upp till 20 kilogram åt gången. Se närslutna bilaga.

Den lilla tidningsnotisen, varur nämnda i sitt slag värdefulla sifferuppgifter blivit hämtade, lämnar även i övrigt i all sin knapphet ett föga uppbyggligt bidrag till krönikan om lönnbrännarnas och deras medhjälparens skamlösa och fördärvbringande verksamhet.

Berörts har tidigare svårigheten för polismaktens representanter att med tillräckligt kännbart och avskräckande resultat komma åt brottslingar av här avsett slag, och vid bedömande av en fråga som den om lönnbrännningens förekomst i landets olika delar måste man helt visst utgå ifrån, att sådan brottslighet i mycket stor utsträckning förblir ostraffad och att det sålunda är ett försvinnande litet antal fall av lönnbränning, polisen lyckats upptäcka och få under domstolsbehandling.

Den frågan tränger sig då ovillkorligen fram, om ingen som helst möjlighet finnes att på ett mera verksamt sätt än hittills hejda lönnbrännningen och vad därmed har samband.

Först och främst bör då kunna sättas i fråga sådana åtgärder, varigenom åtkomsten av de för den olagliga hanteringen nödvändiga ingredienserna om ej omöjliggjordes så åtminstone i hög grad försvårades.

Det har förut omnämnts, att jäst och socker vore de råämnen, lönnbrännaren använde vid framställande av brännvin, och av vad som i övrigt sagts torde jämväl framgå, att betydande kvantiteter komma till användning.

Alltså gäller det här, huruvida man genom lagstiftning kan tänkas i så hög grad försvåra lönnbrännarens åtkomst av de för hans verksamhet nödvändiga råvarorna socker och jäst, att förekomsten av olovlig brännvinstillverkning därigenom minskas.

Att en sådan lagstiftning är genomförbar och tillika kan förmodas löna till åsyftat resultat, läser ej utan vidare kunna avvisas.

Varje människa, som håller på lag och rätt, kan väl ej gärna undgå att uppmärksamma det allt annat än tilltalande, att den lagliga handelsutövare skola, utan att därför drabbas av något som helst ansvar, kunna, visserligen indirekt men dock på ett synnerligen verksamt sätt, understödja en så samhällsvådlig och brottslig verksamhet som lönnbränning. Det är ju rent av upprörande att tänka sig, att en handlande, med full vetskap om vartill varorna skola användas, kan opåtalat få utlämna vad en lönnbrännare behöver för sin olagliga verksamhet.

Därför måste det anses vara av behovet påkallat, att i lag stadgas straff för den, som med vetskap om att varorna skola användas vid olovlig framställning av brännvin eller kan anses ha haft skälig anledning misstänka en sådan användning försäljer eller eljest utlämnar pressjäst eller socker.

Vad särskilt gäller den vid olovlig brännvinstillverkning använda pressjästen, har från visst håll framskymtat den invändningen, att en lagstiftning, ägnad att begränsa användningen av jäst och förhindra dess bruk vid lönnbränning, bleve utan värde, bland annat därför, att för jäsningsprocedur tarvades så ytterst ringa mängder jäst, att dessa små kvantiteter kunde, utan att det väckte den allra minsta misstanke, inköpas. Men detta resonemang är fullständigt felaktigt och allt för vetenskapligt hållet. En lönnbrännare gör sig inte besvär att laborera med ovägbara jästceller, då han skall framställa den jäsningsprodukt, han önskar för sin brännvinstillverkning, ej heller anser han sig hava råd att spilla tid på sådana tidsödande experiment. Det allra viktigaste för honom är att på kortast möjliga tid få fram största möjliga kvantitet färdig vara, och det avgörande därvidlag är den jästmängd i förhållande till sockerkvantiteten, som kommer till användning, eller alltså kortast uttryckt: ju mera jäst, ju kortare jäsningsstid, och följaktligen kortare tid för att få fram den färdiga varan.

Utom den sålunda antydda vägen att genom lagstiftning söka träffa lönnbrännareverksamheten på en ömtålig punkt, torde även böra tagas i övervägande och utredas, huruvida ej nu gällande lagstiftning borde i vissa delar ändras och göras mera effektiv mot särskilt lönnbrännarna.

Vad här främst syftas på är, att 1924 års lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin borde underkastas sådan revision, att den, som förvärvat olovligen tillverkad sprit, skulle anses ojävig att vittna i mål om ansvar mot person, från vilken förvärvet skett.

En sådan lagändring skulle säkert leda därtill, att åklagaren lättare och på ett mera effektivt sätt än hittills skulle kunna komma åt den mest skyldige och den verkliga skadegöraren, nämligen lönnbrännaren.

Enligt åberopade lag är blotta innehavet straffbart, en stränghet i lagstiftningen, som nog kunnat anses påkallad ur enbart bestraffningssynpunkt, men frågan är, om ej ur processuell synpunkt lagen i den delen kommit att utfalla mindre lyckligt. Sålunda bliva ju alla, som förvärvat en lönnbrännarens produkt, själva underkastade straff för sin olovliga befattning därmed och således jäviga att vittna i mål mot honom angående hans olagliga hantering. Först sedan de varit åtalade och sonat vad de förbrutit, inträder för åklagaren möjligheten, att kunna höra dessa lönnbrännarens gynnare som vittnen mot honom.

Att det anmärkta sakförhållandet vållar polismyndighet och åklagare betydande avbräck och olägenheter i deras kamp mot lönnbrännarna, torde vara tämligen uppenbart. Det kan med all sannolikhet antagas hava i många fall medfört, att lönnbrännaren gått helt fri från straff, och endast en eller annan av de talrika kunderna drabbats av ansvar.

Detta, att sådant kan förekomma, bör vara skäl nog för en lagändring.

Vad som ansetts önskvärt är sålunda: 1) lagstiftning, varigenom för lönnbrännaren försvåras åtkomsten av de för tillverkningen nödiga råämnena;

2) ändring av 1924 års lag om olovlig befattning med spritdrycker och vin i sådan riktning att det blir lättare för åklagaren att åstadkomma bevisning mot lönnbrännare.

Då frågan om lönnbrännarens bekämpande på det mest effektiva sättet är ett så viktigt problem att det måste uppkomma till prövning för snara åtgärders vidtagande hemställas,

att riksdagen, med hänvisning till vad ovan anförts, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande speciellt det slag av åtgärder som i motionen framhållits till bekämpande av den olagliga sprithanteringen.

Stockholm den 23 januari 1936.

Elof Hällgren.

Bilaga.

Notis ur Aftonbladets halvveckoupplaga för den 13 augusti 1935 (sid. 3).

»Liten tuva stjalper stor spritfabrik.

Fabrik i skogen. — Dyster bild av skumraskarbetet vid dansbanorna. — Om folk bara sparkade i tuvorna, kom det sprit fram . . . »

Så berättade ett av vittnena i den omfattande lönnbränneriaffär, som i dagarna varit föremål för behandling inför häradsrätten å kronohäktet i Sundsvall och vars huvudman, Bror Elis Ytterbom från Nyland, Inlands socken, dömts till 10 månaders straffarbete.

Det här var väl ingenting att tala om, hade det då enligt vittnet förklarats från lönnbrännarehåll. Vänta bara tills vi få i gång den stora kokaren!

Det är en dyster bild av lönnbrännarens och langares skumraskarbete vid dansbanorna, och av spritmarodörernas insats i det under senare år allt oftare påtalade dansbaneeländet, som avslöjas i och med denna lönnbränneriaffär, som utan tvivel är att betrakta som en av de största, som någonsin förekommit i vårt land. Leveranserna ha tydligen skett från en stor fabrik, där apparaten av vittnesmålen att döma ständigt varit i gång de senaste åren. Den har dock ännu icke anträffats, men förmodas vara dold någonstans i skogarna i Holms socken.

Spriten därifrån har fullkomligt flödat kring dansbanorna, där de bästa kunderna varit tillfinnandes, och där skrålet och flaskskramlet ökats i allt kraftigare tempo, allteftersom kvällen skred fram. Lönnbrännarens hejdukar hade haft »ett väldigt arbete med att springa fram och åter mellan skogen och dansbanan och hämta spritflaskor». Spriten hade nämligen alltid kunnat levereras efter »några varv i skogen». Detta »Skogsbrännvin» hade i regel betingat ett pris av 8 kr. pr liter, men ibland någon krona mindre, enligt

lagen om tillgång och efterfrågan. På vintern hade marknaden varit ganska tyst, men när våren kom och danssäsongen började, hade affärerna »gått som ett välsmort maskineri».

Inte mindre än 51 vittnen ha hörts i den omfattande affären, däribland ett par kvinnliga affärsbiträden, som intygat, att lönnbrännaren köpt ända till 20 kilogram jäst åt gången, och de beräknade, att han de två senaste åren kommit i besittning av ett par tusen kg. jäst. Från polisens sida räknar man med, att brännvinsprodukterna från denna »spritfabrik» uppgått till flera tusen liter de senaste åren.

Ett stort antal personer, som hörts, ha uttalat farhågor för repressalier, därest de skulle yppa något.
